PSTET PAPER-II SOCIAL STUDIES SOCIAL SCIENCE PREVIOUS EXAM. PAPER 2014 cum MODEL PRACTICE PAPER - 4

ਭਾਗ—A ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ (ਦੁ-ਭਾਸ਼ੀਆ)-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 1-30

1. .... is the proponent of constructivist framework.

(a) Bandura (b) Bruner
(c) Piage (d) Jung

2. While solving a problem if an individual reaches the solution all of a sudden, we say that he has learnt by

(a) Trial and error (b) Insight
(c) Imitation (d) Observation

3. Which of the following is most highlighted by the National Curriculum Framework position paper on examination reforms ?

(a) Open book exams
(b) Emphasis on test performance
(c) Flexible sitting arrangement while testing
(d) Continuous assessment

4. Which of the following is the correct sequence ?

(a) Attention, retention, production and motivation
(b) Motivation, attention, retention and production
(c) Production, motivation, attention and retention
(d) Attention, retention, motivation and production

5. Which of the following is not involved in the mechanism by while children develop their knowledge through social dialogue ?

(a) Scaffolding
(b) Zone of proximal development
(c) Social learning (d) Internalization

6. When a child is not able to conceptualise conservation of mass, which logical operation is he not able to carry out ?

(a) Equilibrium (b) Adaptation
(c) Reversibility (d) Inference

7. The idea that regards language as a uniquerly human accomplishment, etched into the structure of the brain, can be called as

(a) Behaviourist (b) Psychoanalytic
(c) Nativist (d) Constructivist

8. Which of the following is important for language production in humans ?

(a) Right Hemisphere (b) Parietal Lobe
(c) Wernicke's area (d) Broca's area

9. As per Erickson's theory, in which stage is a child most eager to learn and master skills valued in his culture ?

(a) Initiative versus guilt
(b) Industry versus inferiority
(c) Identity versus role confusion
(d) Autonomy versus shame and doubt

1. .... ਨਿਰਮਾਣਵਾਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਸਿਰਜਕ ਹੈ।

(a) ਬੈਂਡੂਰਾ (b) ਬਰੂਨਰ
(c) ਪਿਆਜੇ (d) ਯੁੰਗ

2. ਜੇ ਕਰ ਇਕ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ, ਉਸ ਦੇ ਹੱਲ ਕੋਲ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ :

(a) ਯਤਨ ਤੇ ਭੁੱਲ ਰਾਹੀਂ (b) ਅੰਤਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਾਹੀਂ
(c) ਅਨੁਕਰਣ ਰਾਹੀਂ (d) ਪ੍ਰੇਖਣ ਰਾਹੀਂ

3. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਰੀਕੁਲਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੇ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਪੇਪਰ 'ਚ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਹੜੇ ਸੁਧਾਰ ਨੂੰ, ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰੂਪ 'ਚ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

(a) ਖੁੱਲੀ ਕਿਤਾਬ ਪ੍ਰੀਖਿਆ
(b) ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ 'ਤੇ ਬਲ ਦੇਣ ਨੂੰ
(c) ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬੈਠਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਨੂੰ
(d) ਨਿਰੰਤਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ

4. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕ੍ਰਮ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ?

(a) ਇਕਾਗਰਤਾ, ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ
(b) ਪ੍ਰੇਰਨਾ, ਇਕਾਗਰਤਾ, ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ
(c) ਉਤਪਾਦਨ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ, ਇਕਾਗਰਤਾ ਅਤੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ
(d) ਇਕਾਗਰਤਾ, ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ

5. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜਾ ਸਮਾਜਕ-ਸੰਵਾਦ ਰਾਹੀਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ, ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਵਿਧੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

(a) ਸਕੈਫੋਲਡਿੰਗ (b) ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਖੇਤਰ
(c) ਸਮਾਜਕ ਸਿੱਖਿਆ (d) ਆਤਮਸਾਤ ਕਰਨਾ

6. ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬੱਚਾ, ਦ੍ਰਵਮਾਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਸੰਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਤਾਰਕਿਕ ਕਿਰਿਆ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

(a) ਸੰਤੁਲਨ (b) ਅਨੁਕੂਲਨ
(c) ਪ੍ਰਤੀਵਰਤਤਾ (d) ਅਨੁਮਾਨ

7. ਅਜਿਹੀ ਧਾਰਨਾ, ਜੋ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ, ਅਨੋਖੀ ਮਾਨਵ ਸਿੱਧੀ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਵੇਖਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

(a) ਵਿਵਹਾਰਵਾਦੀ (b) ਮਨੋ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ
(c) ਅਨੁਵੰਸ਼ਿਕਤਾਵਾਦੀ (d) ਨਿਰਮਾਣਾਤਮਕ

8. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ 'ਚ ਭਾਸ਼ਾ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ?

(a) ਸੱਜਾ ਹੈਮੀਸਫੇਅਰ (b) ਪੇਰੀਏਟਲ-ਲੋਬ
(c) ਵਰਨਿਕ ਦਾ ਖੇਤਰ (d) ਬ੍ਰੋਕਾ-ਖੇਤਰ

9. ਐਰਿਕਸਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਬੱਚਾ ਕਿਹੜੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਡਮੁੱਲੇ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਨੂੰ, ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਉਸ 'ਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੱਗਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ 'ਚ ਬਹੁਤ ਰੀਝਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :

(a) ਪਹਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਨਾਮ ਦੋਸ਼
(b) ਮਿਹਨਤ ਬਨਾਮ ਹੀਣਤਾ (c) ਹੋਂਦ ਬਨਾਮ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਦਵੰਦ
(d) ਖ਼ੁਦਮੁਖ਼ਤਾਰੀ ਬਨਾਮ ਸ਼ਰਮ ਅਤੇ ਸੰਦੇਹ

10. In an inclusive set-up

(a) Each child accommodates himself/herself with the school system
(b) The children with special needs study in separate classes
(c) The school has flexible curriculum to accommodate each child
(d) All the children with special needs play with each other only.

11. When a teacher gauges the previous knowledge of his learners, he is involved in :

(a) Assessment of learning
(b) Assessment in learning
(c) Assessment as learning
(d) Assessment for learning

12. In order to study the influence of environment on intelligence, which of the following method is not suitable ?

(a) Twin Studies (b) Psychological Studies
(c) Adoption Studies (d) Longitudinal Studies

13. For a teacher, the primary objective of assessment should be

(a) Spotting error of students
(b) Identifying gaps in the achievement of students and helping in bridging these gaps
(c) Measuring the achievement of students
(d) Assessing for the retention or promotion of a child.

14. Which of the following is not a part of Social learning theory ?

(a) Imitation (b) Modelling
(c) Observation (d) Behavioural manifestation

15. Who among the following highlighted that learning is a socially mediated process ?

(a) Erikson (b) Vygotsky
(c) Kohlberg (d) Thorndike

16. A change in the mental processes that underlie all learning and performance can be referred to as :

(a) Moral maturation (b) Cognitive development
(c) Social–emotional development
(d) Intellectual development

17. Prema seems to be overloaded with energy. She bounces on her seat and frequently interrupts others. It is difficult for her to focus and listen to her teachers. She may be identified with

(a) Learning disability (b) ADHD
(c) Severe multiple disabilities
(d) Hearing impairment

18. The Person with Disability Act 1995 emphasizes

(a) Equal opportunity (b) Protection of rights
(c) Full participation (d) All of the above

10. ਕਿਸੇ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਢਾਂਚੇ 'ਚ :

(a) ਹਰ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ
(b) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ, ਵੱਖਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
(c) ਸਕੂਲ ਦਾ ਕਰੀਕੁਲਮ ਲਚਕੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਹਰੇਕ ਬੱਚਾ ਢਲ ਜਾਵੇ।
(d) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ।

11. ਜਦੋਂ ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ, ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ, ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਸਮਰਥਾ ਨੂੰ ਪਰਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :

(a) ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਚ (b) ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚਲੇ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਚ
(c) ਸਿੱਖਿਆ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਚ
(d) ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਚ

12. ਬੁੱਧੀ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜੀ ਵਿਧੀ ਕਾਰਗਰ ਨਹੀਂ ਹੈ :

(a) ਜੌੜਾ ਅਧਿਐਨ (ਟ੍ਰਇੰਨ ਸਟੱਡੀਜ਼)
(b) ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਐਨ (c) ਅੰਗੀਕਰਨ ਅਧਿਐਨ
(d) ਦੀਰਘਕਾਲੀਨ ਅਧਿਐਨ

13. ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਉਦੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ :

(a) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ।
(b) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਪਲਭਧੀਆਂ ਵਿਚਲੇ ਖੱਪਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੱਪਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ।
(c) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਉਪਲਭੱਧੀ ਨੂੰ ਮਾਪਣਾ।
(d) ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਮਾਤ 'ਚ ਰੋਕਣਾ ਜਾਂ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ।

14. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜਾ ਸਮਾਜਕ ਸਿਖਲਾਈ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

(a) ਅਨੁਕਰਣ ਕਰਨਾ (b) ਪ੍ਰਤਿਪੂਰਣ ਕਰਨਾ
(c) ਪ੍ਰੇਖਣ ਕਰਨਾ (d) ਵਿਵਹਾਰਕ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਕਰਨਾ

15. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜੇ ਚਿੰਤਕ ਨੇ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਸਮਾਜਕ ਮਧਿਅਸਥਤਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਜੋਂ ਉਭਾਰਿਆ ?

(a) ਐਰਿਕਸਨ (b) ਵਾਇਗੋਤਸਕੀ
(c) ਕਲਬਰਗ (d) ਥਾਰਨਡਾਇਕ

16. ਸਮੁਚੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਮੂਲ 'ਚ, ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚਲੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

(a) ਨੈਤਿਕ ਪ੍ਰੱਕਤਾ (b) ਗਿਆਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ
(c) ਸਮਾਜਕ–ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ
(d) ਬੌਧਿਕ–ਵਿਕਾਸ

17. ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਊਰਜਾ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਟਿਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਟੋਕਦੀ ਹੈ। ਉਦ੍ਹੇ ਲਈ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ :

(a) ਸਿੱਖਣ ਸਮਰਥਾ ਹੈ (b) ਏ.ਡੀ.ਐਚ.ਡੀ. ਹੈ
(c) ਗੰਭੀਰ ਬਹੁ–ਪਰਤੀ ਅਸਮਰਥਾ ਹੈ
(d) ਸੁਣਨ ਵਿਕਾਰ ਹੈ।

18. 1995 ਦਾ 'ਪਰਸਨ ਵਿਦ ਡਿਸਅਬਿਲਿਟੀ ਐਕਟ' ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ :

(a) ਸਮਾਨ ਅਵਸਰ 'ਤੇ (b) ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ 'ਤੇ
(c) ਪੂਰਨ ਭਾਗੀਦਾਰੀ 'ਤੇ (d) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰਿਆਂ 'ਤੇ

19. According to Piaget, at which of the following stage does the child begin to think logically about the abstract concepts ?

(*a*) Sensori–motor stage (*b*) Formal operational stage

(*c*) Concrete operational stage

(*d*) Pre–operational stage

20. Which of the following is not a matter of debate in developmentl psychology ?

(*a*) Mind–body (*b*) Nature–Nurture

(*c*) One course of development – Many courses of development

(*d*) Stage wise – No stage

21. In which of the following stages children are able to engage in 'make-believe' play ?

(*a*) Formal operational (*b*) Concrete operational

(*c*) Pre–operational (*d*) Sensori–motor

22. When a child gives in to the peer-pressure, then he may be said to be

(*a*) Competing (*b*) Conforming

(*c*) Cooperating (*d*) Confirming

23. What do you mean by FAS ?

(*a*) Fatal Alcohol Symptom

(*b*) Foetal Alcohol Syndrome.

(*c*) Formal Alcohol Symptoms

(*d*) Famous Abnormal Symptoms.

24. Which of the following is not a way of formative assessment ?

(*a*) Annual Examination (*b*) Assignments

(*c*) Group work (*d*) Classroom discussions

25. .... involves an ability to manage you own thinking and problem solving.

(*a*) Metacognitive skills (*b*) Experiential intelligence

(*c*) Self regulation (*d*) None of the above

26. A curricular modification programme developed in written form to facilitate the educational experiences of each child with special needs is called

(*a*) Idenfification procedure

(*b*) Peer interaction document

(*c*) Individualized educational programme

(*d*) Self assessment portfolio

27. Who strongly claimed that he can train an individual to be anything he wanted, irrespective of his/her tendencies, abilities, race, culture etc. ?

(*a*) Erickson (*b*) Watson

(*c*) Freud (*d*) Bandura

28. Identity vs. role confusion was the concept given by .... and happens in .... stage

(*a*) Freud/latency stage (*b*) Erikson/Abolescent stage

(*c*) Kohlberg/childhood (*d*) Erikson/middle childhood.

19. ਪਿਆਜੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜੇ ਪੜਾਅ ਵਿਚ, ਬੱਚਾ ਅਮੂਰਤ ਸੰਕਲਪਨਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤਾਰਕਿਕ ਰੂਪ 'ਚ ਸੋਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ :

(*a*) ਸੰਵੇਦੀ–ਪ੍ਰੇਰਕ ਪੜਾਅ 'ਚ

(*b*) ਔਪਚਾਰਕ–ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਪੜਾਅ 'ਚ

(*c*) ਮੂਰਤ–ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਪੜਾਅ 'ਚ

(*d*) ਪੂਰਵ–ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਪੜਾਅ 'ਚ

20. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜਾ ਵਿਕਾਸਾਤਮਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ :

(*a*) ਮਨ – ਸਰੀਰ (*b*) ਕੁਦਰਤ – ਪੋਸ਼ਣ

(*c*) ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇਕ ਕ੍ਰਮ–ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕਈ ਕ੍ਰਮ

(*d*) ਪੜਾਅ ਵਾਰ – ਕੋਈ ਪੜਾਅ ਨਹੀਂ

21. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜੇ ਪੜਾਅ ਵਿਚ ਬੱਚਾ 'ਕ੍ਰਿਤਕ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ' (ਮੇਕ-ਬਿਲੀਵ) ਖੇਡ ਵਿਚ ਰੁੱਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ :

(*a*) ਉਪਚਾਰਕ–ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਪੜਾਅ 'ਚ

(*b*) ਸਮੂਰਤ–ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਪੜਾਅ 'ਚ

(*c*) ਪੂਰਵ–ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਪੜਾਅ 'ਚ

(*d*) ਸੰਵੇਦੀ–ਪ੍ਰੇਰਕ ਪੜਾਅ 'ਚ

22. ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ :

(*a*) ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ (*b*) ਅਨੁਸਰਣ ਕਰਨਾ

(*c*) ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨਾ (*d*) ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨਾ

23. ਐੱਫ.ਏ.ਐੱਸ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ?

(*a*) ਫੇਟਲ ਐਲਕੋਹਲ ਸਿੰਪਟਮਸ (*b*) ਫੀਟਲ ਐਲਕੋਹਲ ਸਿੰਡਰੋਮ

(*c*) ਫੌਰਮਲ ਐਲਕੋਹਲ ਸਿੰਪਟਮਸ

(*d*) ਫੇਮਸ ਅਬਨਾਰਮਲ ਸਿੰਪਟਮਸ

24. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜਾ ਨਿਰਮਾਣਾਤਮਕ (ਫੌਰਮੇਟਿਵ) ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਦਾ ਢੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

(*a*) ਸਾਲਾਨਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ (*b*) ਅਸਾਈਨਮੈਂਟ

(*c*) ਸਮੂਹ–ਕਾਰਜ (*d*) ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਚਰਚਾ

25. .... ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਸਵੈ-ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ :

(*a*) ਮੈਟਾ–ਗਿਆਨਾਤਮਕ ਕੌਸ਼ਲ (*b*) ਅਨੁਭਵਸ਼ੀਲ ਬੁੱਧੀ

(*c*) ਸਵੈ–ਨੇਮ (*d*) ਉਪਰੋਕਤ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

26. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ, ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ, ਸੁਖਾਲਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਲਿਖਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਕਸਤ ਕਰੀਕੂਲਰ ਦਾ ਸੁਧਾਈ ਕਾਰਜ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ?

(*a*) ਪਛਾਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

(*b*) ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼

(*c*) ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਦਿਅਕ ਕਾਰਜਕ੍ਰਮ

(*d*) ਸਵੈ–ਮੁਲਾਂਕਣ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ

27. ਕਿਹੜੇ ਚਿੰਤਕ ਨੇ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਨਸਲ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਆਦਿ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾ, ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

(*a*) ਐਰਿਕਸਨ (*b*) ਵਾਟਸਨ

(*c*) ਫਰਾਇਡ (*d*) ਬੈਂਡੂਰਾ

28. .... ਨੇ ਹੋਂਦ ਬਨਾਮ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਦਵੰਦ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਹੜਾ .... ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ।

(*a*) ਫਰਾਇਡ/ਲੁਪਤ ਅਵਸਥਾ (ਲੇਟੈਂਸੀ)

(*b*) ਐਰਿਕਸਨ/ਗਭਰੇਟ ਅਵਸਥਾ

(*c*) ਕੋਲਬਰਗ/ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ (*d*) ਐਰਿਕਸਨ/ਮੱਧ–ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ

29. A child form a rhyme to learn the order of planets. This is known as :

(*a*) Heuristic (*b*) Mnemonic

(*c*) Chunking (*d*) None of the above

30. Bruner identified three major stages of cognitive growth. Identify the correct order of stages

(*a*) Symbolic, Iconic, Enactive

(*b*) Iconic, Symbolic, Enactive

(*c*) Enactive, Iconic, Symbolic

(*d*) Symbolic, Enactive, Iconic

29. ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬੱਚਾ ਤੁਕਬੰਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

(*a*) ਹਿਉਰਿਸਟਿਕ (*b*) ਨਿਊਮੋਨਿਕ

(*c*) ਚੰਕਿੰਗ (*d*) ਉਪਰੋਕਤ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

30. ਬਰੂਨਰ ਨੇ ਗਿਆਨਮਈ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੜਾਵਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ ?

(*a*) ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ, ਪ੍ਰਤਿਮਾਪਰਕ, ਸਕਿਰਿਆ

(*b*) ਪ੍ਰਤਿਮਾਪਰਕ, ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ, ਸਕਿਰਿਆ

(*c*) ਸਕਿਰਿਆ, ਪ੍ਰਤਿਮਾਪਰਕ, ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ

(*d*) ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ, ਸਕਿਰਿਆ, ਪ੍ਰਤਿਮਾਪਰਕ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: 31-60

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 31-60

ਵਾਰਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਉ : (31 - 37)

ਅੱਜ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ 'ਚ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ, ਰਸਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਫ਼ੇ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਨਤਾ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਮੰਦਭਾਗੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਨਤਾ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਬਿਖੜਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਫ਼ਰਾ-ਤਫ਼ਰੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਸਾਡਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ-ਬੋਧ ਹੈ ?

ਸਰਲ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਅਰਥ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਦੀ ਘਾਟ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਯੰਤਰਤ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਤ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਸ਼ੀਨ ਦਾ ਚੱਲਣਾ ਤੇ ਬੰਦ ਹੋਣਾ, ਸਵਿੱਚ ਦੱਬਣ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਕੁਝ ਨਿਯੰਤਰਤ (ਦੇਖ-ਰੇਖ)—ਸਿਰਫ਼ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ। ਪਰੰਤੂ ਅਜਿਹੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ, ਅਜਿਹਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਲਾਗੂ (ਥੋਪਿਆ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ? ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਤਾਂ ਖੜੋਤ 'ਚ ਹਨ, ਸੰਵੇਦਨਹੀਣ ਹਨ, ਵਿਵੇਕਹੀਣ ਹਨ। ਇਉਂ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਤ ਵਿਅਕਤੀਂ ਵੀ ਜੜ੍ਹ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਚਿੰਤਕ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਇਕ-ਮੱਤ ਹਨ ਕਿ ਸੱਚਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਬਹਿਰੂਨੀ ਨਾ ਹੋ ਕੇ, ਅੰਦਰੂਨੀ ਹੋਵੇ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਬਾਹਰੀ ਮਾਹੌਲ ਨਾਲ ਥੋਪਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ। ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਗੁਲਾਮ ਬਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ। ਬਾਹਰੋਂ ਥੋਪਿਆ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਬੇਗਾਨਗੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਹਰੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਜਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਨਾ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ ਬਲਕਿ ਜਿਹੜਾ ਜਵੈ, ਸਹਿਜ ਅਤੇ ਸਰਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉੱਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਾਹਰੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਵੇਕ ਸਿਖਾਵੇ। ਆਗਿਆ ਪਾਲਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ, ਵਿਚਾਰ-ਬੋਧ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਏ। ਸਵੈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ, ਸਿੱਖਿਆਕਾਰੀ 'ਚੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

31. ਅਨੁਸ਼ਾਸਤ ਵਿਅਕਤੀ ਕਦੋਂ ਖੜੋਤ ਜਾਂ ਜੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

(*a*) ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਵੈ-ਨਿਯੰਤਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖੋ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

(*b*) ਜਦੋਂ ਬਾਹਰੀ ਦਬਾਅ ਉਸ ਨੂੰ ਭੈਅ-ਭੀਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

(*c*) ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

(*d*) ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਬਿਖੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

32. ਇਥੇ 'ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ?

(*a*) ਬਾਹਰੋਂ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਆਏ ਵਿਅਕਤੀ।

(*b*) ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਗਰਿਕ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਲੋਕ।

(*c*) ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਖ਼ਲ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ।

(*d*) ਸਾਡੀ ਉਹ ਪੀੜ੍ਹੀ, ਜਿਹੜੀ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਾਰ ਸੰਭਾਲੇਗੀ।

33. ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ-ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ :

(*a*) ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ 'ਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

(*b*) ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

(*c*) ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(*d*) ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

34. ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਨਤਾ ਵਿਚ ਪਿਛੇਤਰ ਹੈ :

(*a*) ਅਨੁ (*b*) ਤਾ

(*c*) ਹੀਣਤਾ (*d*) ਇਤਾ

35. ਇਸ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਸਾਰ-ਤੱਤ ਹੈ :

(*a*) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੈ।

(*b*) ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ।

(*c*) ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਉਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਵਿਵੇਕ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੋਵੇ।

(*d*) ਬਹਿਰੂਨੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਬਿਨਾ, ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।

36. ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਵਿਚ :

(*a*) ਉਹ ਮਸ਼ੀਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਾਰਜ ਕਰ ਸਕਣ।

(*b*) ਨਿਗਰਾਨੀ ਬਾਹਰੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

(*c*) ਆਗਿਆ ਪਾਲਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

(*d*) ਬਾਹਰੀ ਦਬਾਅ ਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ।

37. ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ :

(*a*) ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਸਿਖਾਉਣਾ।

(*b*) ਵਿਵੇਕ ਸਿਖਾਉਣਾ।

(*c*) ਆਗਿਆ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਣਾ।

(*d*) ਕਾਰੋਬਾਰ ਸਿਖਾਉਣਾ।

ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿਉ : (38 - 45)

ਅੰਨ ਦਾਤਾ !
ਮੇਰੀ ਜੀਭ 'ਤੇ ਤੇਰਾ ਲੂਣ ਏਂ
ਤੇਰਾ ਨਾਂ-ਮੇਰੇ ਬਾਪ ਦਿਆਂ ਹੋਠਾਂ 'ਤੇ
ਤੇ ਮੇਰੇ ਇਸ ਬੁੱਤ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਬਾਪ ਦਾ ਖ਼ੂਨ ਏਂ।
ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਬੋਲਾਂ !
ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਲ ਪੈਂਦਾ ਏ ਤੇਰਾ ਅੰਨ !

ਕੁਝ ਕੁ ਬੋਲ ਸਨ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਅੰਨ ਦੇ ਕੀੜੇ
ਤੇ ਅੰਨ ਭਾਰ ਹੇਠਾਂ-ਉਹ ਦੱਬੇ ਗਏ ਹਾਂ,
ਅੰਨ ਦਾਤਾ !
ਕਾਮੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ, ਦਿੱਤੇ ਕਾਮੇ ਨੇ ਜੰਮ,
ਕਾਮੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਸਿਰਫ਼ ਕੰਮ !
ਬਾਕੀ ਵੀ ਤਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਇਹੋ ਹੀ ਚੰਮ
ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਕੰਮ, ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਕੰਮ
ਅੰਨ ਦਾਤਾ !
ਮੈਂ ਚੰਮ ਦੀ ਗੁੱਡੀ ਖੇਡ ਲੈ, ਖਿਡਾ ਲੈ !
ਲਹੂ ਦਾ ਪਿਆਲਾ, ਪੀ ਲੈ ਪਿਲਾ ਲੈ !
ਤੇਰੇ ਸਾਹਵੇਂ ਖੜ੍ਹੀ ਹਾਂ ਅਹਿ, ਵਰਤਣ ਦੀ ਸ਼ੈਅ ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੇ ਵਰਤ ਲੈ !
ਉੱਗੀ ਹਾਂ, ਪਿਸੀ ਹਾਂ, ਗੁੱਝੀ ਹਾਂ, ਵਿਲੀ ਹਾਂ
ਤੇ ਅੱਜ ਤੱਤੇ ਤਵੇ ਉੱਤੇ ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੇਂ ਪਰਤ ਲੈ !
ਮੈਂ ਬੁਰਕੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੇ ਨਿਗਲ ਲੈ !
ਤੂੰ ਲਾਵੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨਾ ਚਾਹੇ ਪਿਘਲ ਲੈ !
ਲਾਵੇ 'ਚ ਲਪੇਟ ਲੈ ! ਕਦਮਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹਾਂ ਬਾਹਵਾਂ 'ਚ ਸਮੇਟ ਲੈ !
ਚੁੰਮ ਲੈ, ਚੱਟ ਲੈ ਤੇ ਫੇਰ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਉਹਦਾ ਵੀ ਕੁਝ ਵੱਟ ਲੈ !
ਅੰਨ ਦਾਤਾ
ਮੇਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਇਨਕਾਰ ? ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੇ !
.... ਹਾਂ .... ਪਿਆਰ .... ਇਹ ਤੇਰੇ ਮਤਲਬ ਦੀ ਸ਼ੈਅ ਨਹੀਂ .... !

38. 'ਅੰਨਦਾਤਾ' ਨਜ਼ਮ :
(a) ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦੇ ਸੁਖਾਵੇਂ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।
(b) ਔਰਤ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਕੇ, ਮਰਦਾਵੀਂ ਹਉਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।
(c) ਪਰੰਪਰਾ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿਚ, ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨਾਰੀ ਸਮੱਸਿਆ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
(d) ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਕੇ, ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਨਾਰੀ ਦੀ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਦਾ ਬਿੰਬ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ।

39. 'ਅੰਨਦਾਤਾ' ਨਜ਼ਮ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਵਿ-ਚੇਤਨਾ :
(a) ਰੋਮਾਂਸਵਾਦੀ ਕਾਵਿ-ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ
(b) ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ ਕਾਵਿ-ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ
(c) ਨਾਰੀ ਅਤੇ ਦਲਿਤ ਚੇਤਨਾ (d) ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਚੇਤਨਾ

40. 'ਅੰਨ ਦੇ ਕੀੜੇ' ਤੇ 'ਚੰਮ ਦੀ ਗੁੱਡੀ' ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਅਲੰਕਾਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ?
(a) ਉਪਮਾ ਅਲੰਕਾਰ (b) ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਅਲੰਕਾਰ
(c) ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਅਲੰਕਾਰ (d) ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ

41. "ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਬੋਲਾਂ ..... ਉਹ ਦੱਬੇ ਗਏ ਹਨ।" ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਕਾਵਿ-ਅਵਚੇਤਨ :
(a) ਔਰਤ ਦੀ ਦੁਖਾਂਤਕ ਤੇ ਅਚੇਤ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।
(b) ਔਰਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੰਗ ਤੇ ਲੱਜਾ ਦਾ ਭਾਵ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
(c) ਨਾਰੀ ਦੀ ਦੁਖਾਂਤਕ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਬੇਬਸੀ ਦੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉ-ਮੂਲਕ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਿਅੰਗ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ।
(d) ਨਾਰੀ ਦੇ ਅਚੇਤ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧ ਦਾ ਸੁਖਾਂਤਕ ਬਿੰਬ ਉਲੀਕਦਾ ਹੈ।

42. ਕਾਵਿ-ਤੁਕਾਂ "ਕਾਮੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦਿੱਤੇ .... ਇਹ ਇਕ ਕੰਮ ....." ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਰਾ ਪਰੰਪਰਾ :
(a) ਦੇ ਗੌਰਵਸ਼ਾਲੀ ਅਧਿਆਇ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ
(b) ਵਿਚ ਨਾਰੀ ਦੀ ਦਮਨਕ੍ਰਿਤ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਤ-ਦਰ-ਪੁਸ਼ਤ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।
(c) ਵਿਚ ਨਾਰੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਤਸਵੀਰਕਸ਼ੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।
(d) ਵਿਚ ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

43. ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ-ਸੂਤਰ 'ਅੰਨਦਾਤਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਲੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹੈ। 'ਅੰਨਦਾਤਾ' ਦਾ ਭਾਵ-ਬੋਧ ਹੈ ?
(a) ਖਾਧ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
(b) ਕਿਰਸਾਨੀ ਸੰਕਟ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
(c) ਇਸਤਰੀ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਾਹਕ ਹੈ।
(d) ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

44. "ਮੈਂ ਚੰਮ ਦੀ ਗੁੱਡੀ ਖੇਡ ਲੈ, ਖਿਡਾ ਲੈ !" ਇਕਹਿਰੀ ਸਤਰ ਦਾ ਕਾਵਿ ਪ੍ਰਵਚਨ :
(a) ਮੰਡੀ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੇ ਗਲੈਮਰੀ ਬਿੰਬ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
(b) ਔਰਤ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਕੇ, ਮਰਦਾਵੀਂ ਹਉਂ ਨੂੰ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ
(c) ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ।
(d) ਨਾਰੀ ਦੇ ਵਸਤੂ-ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਅਰਥ-ਸੰਗੋਜ਼ਨ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹੈ।

45. ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ :
(a) ਸਵੈ-ਸੰਬੋਧਨੀ ਹੈ (b) ਬੀਰ ਰਸ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ
(c) ਉਦਾਤ ਹੈ
(d) ਮਨੋ ਬਚਨੀ, ਸੰਬੋਧਨੀ ਤੇ ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਹੈ

46. ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ :
(a) ਲੈਆਤਮਕ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ (b) ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ
(c) ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਹਿਣ (d) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਹੀ

47. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜਾ ਵਧੀਆ ਲਿਖਤ ਲਈ, ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ?
(a) ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮਝ (b) ਦਿਸ਼ਾ ਦੀ ਸਮਝ
(c) ਤਰਕ ਦੀ ਸਮਝ (d) ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਸਮਝ

48. ਉਪਚਾਰ-ਅਧਿਆਪਨ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ :
(a) ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ (b) ਨਿਦਾਨ
(c) ਪੁਨਰ-ਅਧਿਆਪਨ (d) ਕਵਾਇਦ

49. ਇਕ ਪੈਰ੍ਹੇ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦਿਆਂ, ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ :
(a) ਕਲਪਨਾ (b) ਸ਼ੈਲੀ
(c) ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ (d) ਸੰਗਤੀ

50. ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਦੇਣ, ਸਮੂਹ 'ਚ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕਾਰਜ-ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਕਿਹੜੇ ਅਸੂਲ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ?
(a) ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ (b) ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ
(c) ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ
(d) ਸਰਗਰਮ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਦੇ

51. ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਮਝ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
(a) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ-ਕੋਸ਼ 'ਚੋਂ ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਲੱਭਣ ਲਈ ਆਖਣਾ।
(b) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖਣਾ।
(c) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਤਰ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ, ਉਸ ਹੇਠਾਂ ਉਂਗਲ ਜਾਂ ਪੈਂਸਿਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਆਖਣਾ।
(d) ਪਾਠ ਨੂੰ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਆਖਣਾ।

52. ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ, ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ, ਸਭ ਤੋਂ ਕਾਰਗਰ ਰਣਨੀਤੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ?

(*a*) ਕਾਲ਼ੇ ਫੱਟੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ।

(*b*) ਜਦ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨਾ।

(*c*) ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਰਨਾ।

(*d*) ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣਾ।

53. ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦੇ ਅਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

(*a*) ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ (*b*) ਅਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ

(*c*) ਪ੍ਰਤੱਖ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ (*d*) ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ

54. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ, ਕਿਹੜਾ ਢੰਗ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਕੌਸ਼ਲ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੈ ?

(*a*) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਔਖਾ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਭਰਪੂਰ ਕਾਰਜ ਦੇਣਾ।

(*b*) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਆਖਣਾ।

(*c*) ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।

(*d*) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਪਾਠ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਆਖਣਾ।

55. ਮਾਇਆ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪਾਠ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ :

(*a*) ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਾਫੀਆ-ਰਦੀਫ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਉਣਾ।

(*b*) ਕਾਵਿ-ਸੰਵੇਦਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਣ।

(*c*) ਸਹੀ ਉਚਾਰਣ, ਸੁਰ ਲਹਿਰ ਅਤੇ ਪਿੱਚ-ਪੇਟਰਨ ਸਿਖਾਉਣਾ।

(*d*) ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਣ।

56. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਵਸਤੂਗਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

(*a*) ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰਨ ਵਾਲੇ (*b*) ਸਹੀ-ਗ਼ਲਤ ਵਾਲੇ

(*c*) ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ (*d*) ਢੁਕਵੇਂ ਜੁੱਟਾਂ ਵਾਲੇ

57. ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ, ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਪਾਠ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ?

(*a*) ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ (*b*) ਕਹਾਣੀ

(*c*) ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ (*d*) ਲੇਖ

58. ਨਾਟਕ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਕਾਰਗਰ ਤਰੀਕਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ :

(*a*) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਟਕ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਕਈ ਵਾਰ ਨਾਟਕ ਦਾ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਪਾਠ ਕਰਵਾਉਣਾ।

(*b*) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਟਕ ਦਾ ਮੰਚਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।

(*c*) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਲਈ ਕਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣਾ।

(*d*) ਨਾਟਕ ਦੀ ਥੀਮ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।

59. ਭਾਸ਼ਾ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਢੰਗ ਹੈ :

(*a*) ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਸੁਣਨਾ

(*b*) ਉਚਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਪੜ੍ਹਨਾ

(*c*) ਵਿਆਕਰਨਕ ਸੰਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ

(*d*) ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਔਪਚਾਰਿਕ ਅਧਿਆਪਨ

60. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਗ਼ਲਤ ਹੈ ?

(*a*) ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ, ਵਿਆਕਰਨ ਇਕ ਸੰਦ ਹੈ

(*b*) ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਜ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਹੈ

(*c*) ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਅੰਤਰ-ਨਿਰਭਰ ਹਨ।

(*d*) ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੰਦਰਭ-ਬਿੰਦੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

English Language : (Question Number 61 to 90)

English Language : (Questions Number 61 to 90)

Passage 1 : Please read the passage carefully and answer the questions 61 – 68

Emotions are not caused by situations. Emotions are caused by our beliefs about situations, beliefs that colour our perception and our understanding of events. Beliefs cause emotions that trigger behaviour. If we feel angry about a situation and react in anger, it is because we have angry beliefs about it. If we feel compassionate, it is because we have compassionate beliefs.

Situations in themselves do not produce feelings. It is our perception of the situation that makes us feel good or bad. Just as situations cannot make us happy or sad, another person cannot make us feel happy or sad. If we seek greater freedom in our lives, we need to be objective and rational about the power of our beliefs versus the power of situations. We control our emotions. When we live in freedom, we choose the way we respond rather than let our automatic negative reactions get the better of us.

Now you might ask, 'Okay, but how do I do this ?' how do I chose to respond when I am under pressure, when I have been taught to fear or fight, when the situation seems 'bad' to me ? The "PQR" formula can help us live freely in stressful, anxious or depressing situation. We pause to question how we would like to respond rather than react and live to regret our negative reaction.

Let me try to explain what I mean by react : You push; I shove. Without thinking, I shove. This is my reaction. It is immediate and disconnected from my higher Self, the constant "I", and the meaning of my life. My reaction is an imprisoned effect. This is not freedom.

By applying the PQR formula, however, I can respond. I pause (find myself in the situation), question (How does this situation relate to the meaning of my life ? How do I wish to respond given in a world of infinite possibilities ?), and then respond (a freely chosen action – not a reaction). Responding rather than reacting helps us live freely and in greater harmony with our true identity in every situation. It helps us grab hold of the freedom we seek in order to enter into the river of divine life.

61. **Greater freedom in our lives implies to**

(*a*) Be able to judge a situation on its own merit

(*b*) React according to the need of the situation

(*c*) Act because of fear or favour

(*d*) Be guided by our belief about the situation

62. **What precipitates our behaviour towards a situation ?**
(*a*) Emotions caused by our beliefs
(*b*) Emotions caused by a situation
(*c*) Significance of the event
(*d*) Resulting impact of the situation

63. **We should pause before asking a question because**
(*a*) We can react easily to the demand of the situation
(*b*) We need not wait to relate our beliefs to the situation
(*c*) It helps us to recall our previous reactions
(*d*) It makes us perceive a situation without prejudice

64. **PQR stands for**
(*a*) Possibilities, Quest, Result
(*b*) Patience, Qualm, Reason
(*c*) Pause, Query, Reaction
(*d*) Pause, Question, Response

65. **Among emotions, beliefs, situations and perceptions which comes first ?**
(*a*) Beliefs (*b*) Emotions
(*c*) Situations (*d*) Perceptions

66. **Our reaction to a situation depends on, our**
(*a*) Rational thinking (*b*) Feelings about the situations
(*c*) Beliefs about the situations
(*d*) Objective approach

67. **By 'our negative reactions' the writer means**
(*a*) Automatic reaction to a situation
(*b*) Compassionate reaction to a disruptive situation
(*c*) Reactions questioning our beliefs
(*d*) Freedom to choose our responses

68. **What is meant by 'situations in themselves do not produce feelings' ?**
(*a*) Feelings are independent of situations
(*b*) Our comprehension of a situation gives rise to our freedom
(*c*) Feelings lead to a situation
(*d*) Situations have no bearing on feelings.

Passage II : Please read the passage carefully and answer the questions 69 – 75

Today there are enough hydrogen bombs of the greatest destructive power to wipe out all life on our planet. Will we make even larger bombs in future ? We can, if we want to, but even for the most overwhelming military purposes we do not need to. We have already reached some sort of limit. How much more dangerous can the situation get ? At the present time, we are very near the edge of death. Every year or two in some major international crises – there is serious probability of an 'accident' that would lead to nuclear war. Dedicated men have worked hard and long in these situations to avoid a nuclear incident, but we may not continue to be so lucky. Next time it may be a nuclear threat or a mad man or a mistaken junior officer or just faulty equipment. It is foolish of us to boast of the decrease in our death rate and increase in the length of individual human lives in the 20th century, as long as this nuclear danger is so uncontrolled. This situation cannot continue. We cannot live very long walking on loose at the edge of a cliff. Either in ten, twenty or thirty years we fall over the nuclear cliff, or else very soon, before that time runs out, we have to arrive at an international understanding and move back from the danger.

69. **In the sentence "This situation cannot continue ...." which situation is referred to ?**
(*a*) Production of hydrogen bombs
(*b*) Overwhelming military purposes
(*c*) Living in apprehension of nuclear disaster
(*d*) Small chance of living to an old age

70. **What alternative has been suggested to save mankind from destruction ?**
(*a*) Stop making hydrogen bombs
(*b*) Keeping the nuclear weapons in safe place
(*c*) Creating international understanding and goodwill
(*d*) Devising better ways to control nuclear weapons

71. **By 'dedicated men' the writer is referring to persons who are**
(*a*) Worried about the nuclear proliferation
(*b*) People concerned with the fate of mankind
(*c*) Having great integrity(*d*) Endlessly hardworking

72. **The passage says that as long as the nuclear danger is uncontrolled**
(*a*) We will have to depend on big nations for survival
(*b*) We will have to adopt some deterrent measures
(*c*) We would have to look for fault proof machines
(*d*) We have to be at the mercy of a terrorist or an insane person

73. **The writer warns us against making larger bombs, because**
(*a*) It will be a waste of money and effort
(*b*) We are already near complete annihilation
(*c*) We do not have the facility to store them
(*d*) We would not be able to use them.

74. **In the phrase' before that time runs out (last para) 'that time' refers to the time**
(*a*) Till we can expect to hold out
(*b*) When some international crisis may take place
(*c*) That has already passed
(*d*) When making of nuclear bomb may stop

75. **The word 'Probability' in the second para means**
(*a*) Liability (*b*) Expectation
(*c*) Survey, Question, Recite, Read, Review
(*d*) Skim, Question, Recite, Read, Review

76. The correct sequence for Error Analysis is

(*i*) Collecting samples of learner's language

(*ii*) Identifying the errors

(*iii*) Describing the errors

(*iv*) Explaining the errors

(*v*) Evaluating/correcting the errors

(*a*) (*i*), (*ii*), (*iii*), (*iv*), (*v*)

(*b*) (*ii*), (*iii*), (*iv*), (*v*), (*i*)

(*c*) (*iv*), (*v*), (*i*), (*iii*), (*ii*)

(*d*) (*i*), (*iii*), (*ii*), (*iv*), (*v*)

77. "The syllabus, the teaching and testing materials and the classroom teaching are all planned carefully on the basis of the frequency of counts of words and structures, using the principles of selections, gradation and presentation in a systematic manner." This statement holds true for

(*a*) Structural Approach

(*b*) Grammar Translation Method

(*c*) Audio–lingual Method (*d*) Bilingual Method

78. The SQ3R technique of Reading is

(*a*) Survey, Question, Read, Recite, Review

(*b*) Survey, Question, Review, Recite, Rea

79. In the teaching of English, a process of teaching language through content area subject matter is known as

(*a*) Content Based English Language Teaching

(*b*) Task Based English Language Teaching

(*c*) Topic Based English Language Teaching

(*d*) English Language Teaching as a Second Language

80. An expression of the meaning of a word or phrase using other words or phrases, often in an attempt to make the meaning easier to understand is known as

(*a*) Synonyms (*b*) Paraphrase

(*c*) Anagram (*d*) Alliteration

81. Once there was a woman named Bunny
Whose smile was so happy and funny
People's names she forgot,
But that worried her not,
She simply called all the them, "Honey" !
The above lines are an example of

(*a*) Tongue Twister (*b*) Limerick

(*c*) Ode (*d*) Eulogy

82. Which is false about Cloze tests ?

(*a*) Cloze tests are tests consisting of a portion of text with certain words omitted.

(*b*) In a cloze test the participant is asked to complete the paragraph

(*c*) Close tests require the ability to understand the context and vocabulary in order to identify the correct words or type of words that belong to the deleted passages of a text.

(*d*) In a Cloze test preferably every fifth, seventh or eighth word is omitted.

83. When a student tries to locate a specific piece of information in a text she is using

(*a*) Scanning process of reading

(*b*) Skimming process of reading

(*c*) Intensive reading (*d*) Extensive reading

84. Crash ! Plop ! Clunk ! are example of

(*a*) Lexical sets (*b*) Onomatopoeia

(*c*) Paradoxes (*d*) Morphemes

85. The ability of persons to actively produce their own speech and writing is called their

(*a*) Active Language Knowledge

(*b*) Passive Language Knowledge

(*c*) Language Acquisition

(*d*) Language Learning

86. Mental pictures or impressions created by, or accompanying words or sentences is known as

(*a*) Parts of Speech (*b*) Imagery

(*c*) Figures of Speech (*d*) Analogies

87. A language programme designed to prepare international students or other students needing language instruction to take regular academic courses at a university is known as

(*a*) Intensive Language Programme

(*b*) Bilingual Education Programme

(*c*) Reading Programme

(*d*) Intensive Reading Programme

88. A method of foreign or second language teaching which (*i*) emphasizes the teaching of speaking and listening before reading and writing (*ii*) uses dialogues and drills (*iii*) discourages use of the mother tongue in the classroom and (*iv*) often makes use of contrastive analysis is known as

(*a*) Silent Way (*b*) Suggestopedia

(*c*) Task Based Learning (*d*) Audiolingual Method

89. A word or phrase which has been taken from one language and used in another language is known as

(*a*) Inter–language (*b*) Bilingual

(*c*) Borrowing

(*d*) Second Language Acquisition

90. A word or expression that has lost its originality or effectiveness because it has been used too often is known as

(*a*) Creole (*b*) Pidgin

(*c*) Cliche (*d*) Metaphor

(*c*) Likelihood (*d*) Prospect

ਸਮਾਜ-ਵਿਗਿਆਨ (ਦੁ-ਭਾਸ਼ੀਆ)-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 91 - 150

91. Who applied the Doctrine of Lapse to the Indian states ?

(*a*) Lord Hastings (*b*) Lord Dalhousie

(*c*) Lord Canning (*d*) Lord Wellesley

92. Which of the Greek ambassador became a Vaishnavite and erected the Garuda Pillar at Beshnagar (Vidisha) ?

(*a*) Heliodourus (*b*) Daimachos

(*c*) Megasthnese (*d*) Dionysius

93. Which one of these is a work on Mathematics ?

(*a*) Aryabhatiya (*b*) Brihatsamhita

(*c*) Indica (*d*) Panchsidhantika

94. Which of the following has been wrongly matched ?

(*a*) Periyar Sanctuary – Kerala

(*b*) Shivpuri National Park – Madhya Pradesh

(*c*) Dachigan Sanctuary – Jammu and Kashmir

(*d*) Ranthambore Tiger Project – Gujarat

95. Which among the following Port is not at East Coast ?

(*a*) Vishakhapatnam (*b*) Tuticorin

(*c*) Paradeep (*d*) Nahava Shova

96. A meteor is

(*a*) A rapidly moving star

(*b*) A piece of matter which has entered the earth's atmosphere from outer space

(*c*) A part of constellation

(*d*) A comet without a tail

97. 'Saddle peak' the highest peak is situated in –

(*a*) Andaman and Nicobar Island

(*b*) Nagaland (*c*) Tamil Nadu

(*d*) Gujarat

98. The most urbanized state in India is :

(*a*) Gujarat (*b*) Maharashtra

(*c*) Tamil Nadu (*d*) West Bengal

99. To whom does the president of India send his/her resignation if he wants to quit his/her office ?

(*a*) The Prime Minister (*b*) The Vice-President

(*c*) The Chief Justice of India

(*d*) The Speaker

91. ਭਾਰਤੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿਚ ਲੈਪਸ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ?

(*a*) ਲਾਰਡ ਹੇਸਟਿੰਗਜ਼ ਨੇ (*b*) ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਨੇ

(*c*) ਲਾਰਡ ਕੈਨਿੰਗ ਨੇ (*d*) ਲਾਰਡ ਵੈਲਜ਼ਲੀ ਨੇ

92. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਗ੍ਰੀਕ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਰਾਜਦੂਤ ਵੈਸ਼ਨਵ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗਰੁੜ ਥੰਮ੍ਹ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਬੇਸ਼ਨਗਰ (ਵਿਦਿਸ਼ਾ) 'ਚ ਕੀਤੀ ?

(*a*) ਹੇਲਿਓਦੋਰਸ (*b*) ਡਾਇਆਕੋਸ

(*c*) ਮੈਗਾਸਨੀਸ (*d*) ਡਾਇਓਨੀਸੀਅਸ

93. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕਾਰਜ ਗਣਿਤ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ?

(*a*) ਆਰੀਆਭਟੀਆ (*b*) ਬ੍ਰਿਹਤਸੰਮਿਤਾ

(*c*) ਇੰਡੀਕਾ (*d*) ਪੰਚਸਿਧਾਂਤਕਾ

94. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜਾ ਜੁੱਟ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

(*a*) ਪੇਰੀਅਰ ਰੱਖ – ਕੇਰਲਾ

(*b*) ਸ਼ਿਵਪੁਰੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ – ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼

(*c*) ਡਾਚੀਗਨ ਰੱਖ – ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ

(*d*) ਰਨਥਮਬੋਰ ਟਾਈਗਰ ਪ੍ਰੋਜੈੱਕਟ – ਗੁਜਰਾਤ

95. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜੀ ਬੰਦਰਗਾਹ, ਪੂਰਬੀ-ਬੰਦਰਗਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

(*a*) ਵਿਸ਼ਾਖਾਪਟਨਮ (*b*) ਟੂਟੀਕੋਰਨ

(*c*) ਪ੍ਰਾਦੀਪ (*d*) ਨਾਵਾ ਸ਼ੋਵਾ

96. ਉਲਕਾ ਪਿੰਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :

(*a*) ਤੇਜ਼ ਗਤੀ ਨਾਲ ਤੁਰਦਾ ਹੋਇਆ ਤਾਰਾ

(*b*) ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਉਹ ਟੁਕੜਾ, ਜਿਹੜਾ ਪੁਲਾੜ 'ਚੋਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(*c*) ਤਾਰਾ-ਮੰਡਲ ਦਾ ਹਿੱਸਾ

(*d*) ਉਹ ਪੂਛਲ ਤਾਰਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੂਛ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

97. ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਚੋਟੀ 'ਮੈਡਲ ਪੀਕ' ਸਥਿਤ ਹੈ :

(*a*) ਅੰਡੇਮਾਨ ਅਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਦੀਪ 'ਚ

(*b*) ਨਾਗਾਲੈਂਡ 'ਚ (*c*) ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ 'ਚ

(*d*) ਗੁਜਰਾਤ 'ਚ

98. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਹਿਰੀਕ੍ਰਿਤ ਰਾਜ ਹੈ :

(*a*) ਗੁਜਰਾਤ (*b*) ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ

(*c*) ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ (*d*) ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ

99. ਜੇਕਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ :

(*a*) ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ (*b*) ਉਪ-ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ

(*c*) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਰਬ-ਉਚ ਜੱਜ ਨੂੰ

(*d*) ਸਪੀਕਰ ਨੂੰ

100. The writ issued by the court commanding a person or a public authority to do or forbear to do something in the nature of public duty is known as

(a) Mandamus (b) Quo Warranto

(c) Certiorari (d) Habeas Corpus

101. Who decides whether a bill is a money bill or not ?

(a) President (b) Prime Minister

(c) Speaker

(d) Minister of Parliamentary Affairs

102. Right to Education has been placed in the Indian Constitution under –

(a) 86th Amendment Act (b) 81st Amendment Act

(c) 73rd Amendment Act (d) 85th Amendment Act

103. Which one of the following Articles of the Indian Constitution deal with citizenship of India ?

(a) Articles 333 to 337 (b) Articles 17 to 20

(c) Articles 5 to 11 (d) Articles 1 to 4

104. Right to Form Association is a –

(a) Civil Right (b) Legal Right

(c) Political Right (d) Natural Right

105. Plantation agriculture is largely practised in the

(a) Semi arid region (b) Temporate region

(c) Tropical region (d) Equatorial region

106. Which of the following is not associated with oilfields in India ?

(a) Bombay high (b) Digboi

(c) Ankaleshwar (d) Barauni

107. Formation wise, which of the following types of rocks is the most ancient ?

(a) Igneous (b) Metamorphic

(c) Plutonic (d) Sedimentary

108. The colour of a star is an indication of its

(a) Distance from the sun

(b) Luminosity (c) Distance from the earth

(d) Temperature

100. ਕੋਰਟ ਰਾਹੀਂ ਜਾਰੀ ਰਿੱਟ, ਜਿਸ 'ਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਲੋਕ-ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸਰਵਜਨਕ ਕਾਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਾਲੇ, ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

(a) ਮੈਂਡੇਮਸ (b) ਕੋਅ-ਵਰੰਟੋ

(c) ਸਰਸ਼ਿਉਰਾਰੀ (d) ਹੈਬੀਅਸ ਕੋਰਪਸ

101. ਕੋਈ ਬਿਲ, ਪੂੰਜੀ ਬਿਲ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

(a) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ (b) ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ

(c) ਸਪੀਕਰ (d) ਸੰਸਦੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਮੰਤਰੀ

102. 'ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ' ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ :

(a) 86ਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ

(b) 81ਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ

(c) 73ਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ

(d) 85ਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ

103. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਅਨੁਛੇਦ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ?

(a) ਅਨੁਛੇਦ 333 ਤੋਂ 337 (b) ਅਨੁਛੇਦ 17 ਤੋਂ 20

(c) ਅਨੁਛੇਦ 5 ਤੋਂ 11 (d) ਅਨੁਛੇਦ 1 ਤੋਂ 4

104. ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ :

(a) ਸਿਵਲ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ (b) ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ

(c) ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ (d) ਕੁਦਰਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ

105. ਰੁਪਾਈ-ਖੇਤੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਲਨ ਹੈ :

(a) ਅਰਧ ਖੁਸ਼ਕ ਇਲਾਕੇ 'ਚ (b) ਟੈਮਪੋਰੇਟ ਇਲਾਕੇ 'ਚ

(c) ਗਰਮ ਇਲਾਕੇ 'ਚ (d) ਭੂ-ਮੱਧ ਰੇਖਾਈ ਇਲਾਕੇ 'ਚ

106. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਤੇਲ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ :

(a) ਬੰਬਈ ਹਾਈ (b) ਡਿਗਬੋਈ

(c) ਅੰਕਲੇਸ਼ਵਰ (d) ਬਰਾਉਨੀ

107. ਬਣਤਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਪੱਥਰ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਕਿਸਮ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈ ?

(a) ਇਗਨੀਅਸ (b) ਮੇਟਾਮੌਰਫਿਕ

(c) ਪਲੂਟੌਨਿਕ (d) ਸੇਡੀਮੈਂਟਰੀ

108. ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ/ਦੇ :

(a) ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਨੂੰ (b) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨਤਾ ਨੂੰ

(c) ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਨੂੰ (d) ਤਾਪਮਾਨ ਨੂੰ

109. Consider the following statement regarding asteroids

(*i*) Asteroids are rocky debris of varying sizes orbiting the sun.

(*ii*) Most of the asteroids are small but some have diameter as large as 1000 km.

(*iii*) The orbit of asteroids lies between the orbits of Jupiter and Saturn.

Out of these statements.

(*a*) All are correct (*b*) (*ii*) and (*iii*) are correct

(*c*) (*i*) and (*ii*) are correct

(*d*) (*i*) and (*iii*) are correct

110. Which of the following factors govern the atmospheric temperature of a place ?

(*a*) Its latitudinal distance from the equator

(*b*) Its elevation from the sea level

(*c*) Prevailing winds and influence of ocean currents, if any

(*d*) All of the above

111. The Panama Canal connects

(*a*) Pacific ocean – Atlantic Ocean

(*b*) Red Sea – Mediterranean Sea

(*c*) Black Sea – Mediterranean Sea

(*d*) Indian Ocean – Atlantic ocean

112. Jainism and Buddhism were similar in all these aspects EXCEPT–

(*a*) Both were agnostic and rejected the Vedic thoughts

(*b*) Both had equal faith in Ahimsa

(*c*) Both accepted followers without any class distractions

(*d*) Both believed in the Doctrine of Karma

113. The present year 2014 is counted from the date generally assigned to the –

(*a*) Birth of Jesus Christ (*b*) Death of Jesus Christ

(*c*) Crucification of Jesus Christ

(*d*) None of the above

114. The stone boulders to mark the burial sites are known as –

(*a*) Microliths (*b*) Megaliths

(*c*) Mesolithic (*d*) Neolithic

115. *Kitab al–Hind* an important source for historians was written by –

(*a*) Amir Khusrau (*b*) Al–Baruni

(*c*) Ziyauddin Barni (*d*) Firdausi

116. 'Right to Life' is a fundamental right under

(*a*) Article 42 (*b*) Article 76

(*c*) Article 1 (*d*) Article 21

117. When can the President's Rule be imposed in a state ?

(*a*) If no State government can be formed

(*b*) If the ruling party has lost majority and no other party commands a majority to form a government

(*c*) If the State machinery fails to function

(*d*) All of the above

109. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਥਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਾ-ਰੂਪ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ :

(*i*) ਤਾਰਾ-ਰੂਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਭਿੰਨ ਆਕਾਰ ਦਾ ਮਲਬਾ ਹੈ ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ।

(*ii*) ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਤਾਰਾ-ਰੂਪ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਆਸ 1000 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(*iii*) ਤਾਰਾ-ਰੂਪ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿ-ਪਥ, ਬ੍ਰਹਿਸਪਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਨੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ-ਪਥ ਵਿਚਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਥਨਾਂ 'ਚੋਂ

(*a*) ਸਾਰੇ ਸਹੀ ਹਨ (*b*) (*ii*) ਅਤੇ (*iii*) ਸਹੀ ਹਨ

(c) (*i*) ਅਤੇ (*ii*) ਸਹੀ ਹਨ (*d*) (*i*) ਅਤੇ (*iii*) ਸਹੀ ਹਨ

110. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਦੇ ਤਾਪਮਾਨ ਨੂੰ, ਕਿਹੜੇ ਤੱਤ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ?

(*a*) ਭੂ-ਮੱਧ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਅਕਸ਼ਾਂਸ਼ੀ ਦੂਰੀ

(*b*) ਸਮੁੰਦਰੀ ਤਲ ਤੋਂ ਉਸ (ਥਾਂ) ਦਾ ਉਚਾਣ

(*c*) ਮੌਜੂਦਾ ਹਵਾ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਵੇਗ ਦਾ ਦਬਾਅ, ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ ਹੈ

(*d*) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਹੀ

111. ਪਨਾਮਾ ਨਦੀ ਜੋੜਦੀ ਹੈ :

(*a*) ਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਂਸਾਗਰ – ਅੰਧ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਨੂੰ

(*b*) ਲਾਲ ਸਮੁੰਦਰ – ਭੂ ਮੱਧ ਸਾਗਰ ਨੂੰ

(*c*) ਕਾਲਾ ਸਾਗਰ – ਭੂ ਮੱਧ ਸਾਗਰ ਨੂੰ

(*d*) ਹਿੰਦ ਮਹਾਂਸਾਗਰ – ਅੰਧ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਨੂੰ

112. ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਤੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ :

(*a*) ਦੋਵੇਂ ਨਾਸਤਕਵਾਦੀ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵੈਦਿਕ-ਸੋਚ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਸਨ।

(*b*) ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਅਹਿੰਸਾ ਪ੍ਰਤੀ ਬਰਾਬਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ।

(*c*) ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਜਮਾਤੀ ਮੱਤਭੇਦਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ।

(*d*) ਦੋਵੇਂ ਕਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

113. ਮੌਜੂਦਾ ਵਰ੍ਹਾ 2014, ਜਿਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

(*a*) ਈਸਾ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ (*b*) ਈਸਾ ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ ਨਾਲ

(*c*) ਈਸਾ ਦੇ ਸਲੀਬ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਨਾਲ

(*d*) ਉਪਰੋਕਤ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

114. ਦਫ਼ਨਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵਜੋਂ ਲਾਏ ਗਏ, ਵੱਡੇ ਗੋਲ਼ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

(*a*) ਮਾਈਕ੍ਰੋਲਿਥਸ (*b*) ਮੇਗਾਲਿਥਸ

(*c*) ਮੇਸੋਲਿਥਕ (*d*) ਨਿਊਲਿਥਕ

115. ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰੋਤ ਮੰਨੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਿਤਾਬ, ਅਲ-ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ :

(*a*) ਅਮੀਰ ਖੁਸਰੋ ਨੇ (*b*) ਅਲ-ਬਰੂਨੀ ਨੇ

(*c*) ਜ਼ਿਆਉਦੀਨ ਬਰਨੀ ਨੇ (*d*) ਫਿਰਦੌਸੀ ਨੇ

116. 'ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ' ਇਕ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ :

(*a*) ਅਨੁਛੇਦ 42 ਦੇ ਤਹਿਤ (*b*) ਅਨੁਛੇਦ 76 ਦੇ ਤਹਿਤ

(*c*) ਅਨੁਛੇਦ 1 ਦੇ ਤਹਿਤ (*d*) ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ

117. ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਕਦੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

(*a*) ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਰਾਜ-ਸਰਕਾਰ ਨਾ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕੇ।

(*b*) ਜਦੋਂ ਹਾਕਮ ਦਲ ਆਪਣਾ ਬਹੁਮਤ ਗੁਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਲ ਕੋਲ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਮਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

(*c*) ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦਾ ਤੰਤਰ, ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਫ਼ਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(*d*) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਹੀ।

118. Which of the following do not fall in the Union List ?
(*a*) Oilfields and mineral resources
(*b*) Regulation and development of interstate rivers
(*c*) Organization of the high courts
(*d*) Land, collection of rents

119. According to the Indian Constitution, numbers of duties entrusted to the Prime Minister are –
(*a*) Two (*b*) Three
(*c*) Four (*d*) Five

120. Privilege Motion is introduced by
(*a*) Ruling Party (*b*) Opposition Party
(*c*) Both 'a' & 'b' (*d*) None of the above

121. Which two officials can participate in the proceedings of legislature but they do not have the right to vote ?
(*i*) Solicitor General (*ii*) Attorny General
(*iii*) Advocate General (*iv*) Law Secretary
(*a*) (*ii*) & (*iii*) (*b*) (*iii*) & (*iv*)
(*c*) (*i*) & (*iv*) (*d*) (*i*) & (*ii*)

122. An Ashokan inscription found in Kandhar was written in two different scripts. Which were these ?
(*a*) Sanskrit – Kannada (*b*) Greek – Armaic
(*c*) Persian – Kharosthi (*d*) Prakrit – Brahmi

123. The ex–officio chairman of the Rajya Sabha is :
(*a*) President of India (*b*) Vice–President of India
(*c*) Prime Minister (*d*) Speaker

124. The residual power under the constitution is vested in the
(*a*) Union legislature (*b*) State legislature
(*c*) State council
(*d*) Both Union and State legislatures

125. Who among the following permanent members of United Nationl Organization have exercised the power of Veto the highest number of times ?
(*a*) USA (*b*) USSR/Russia
(*c*) Britain (*d*) France

126. Poona Pact (1932) was ....
(*a*) Supportive of the Ramsay MacDonald's communal award.
(*b*) An agreement reached between Mahatma Gandhi and Dr. Ambedkar.
(*c*) Signing of joint action plan by the Muslim League and the Congress against the British.
(*d*) None of the above.

127. Who among these did not come to India as a Buddhist prilgrim ?
(*a*) Ibn–Batuta (*b*) Fa Xian
(*c*) Xuan Zang (*d*) I Qing

128. Which of these Sultans first formulated a 'Famine Code' to provide relief to the famine affected people ?
(*a*) Balban (*b*) Alauddin Khalji
(*c*) Firoz Tughlaq (*d*) Muhammad bin Tughlaq

118. ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜਾ ਸੰਘ ਸੂਚੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ?
(*a*) ਤੇਲ-ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਸਾਧਨ
(*b*) ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਨਿਯਮਤ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ
(*c*) ਉੱਚ-ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸੰਗਠਨ
(*d*) ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ

119. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਕਰਤੱਵ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ?
(*a*) ਦੋ (*b*) ਤਿੰਨ
(*c*) ਚਾਰ (*d*) ਪੰਜ

120. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੌਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ :
(*a*) ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ (*b*) ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ
(*c*) (*a*) ਅਤੇ (*b*) ਦੋਵੇਂ (*d*) ਉਪਰੋਕਤ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

121. ਕਿਹੜੇ ਦੋ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ, ਵਿਧਾਨਸਭਾ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦਾ ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਪਰ ਮੱਤ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ?
(*i*) ਸੋਲੀਸਿਟਰ ਜਨਰਲ (*ii*) ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ
(*iii*) ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ (*iv*) ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਕੱਤਰ
(*a*) (*ii*) ਅਤੇ (*iii*) (*b*) (*iii*) ਅਤੇ (*iv*)
(*c*) (*i*) ਅਤੇ (*iv*) (*d*) (*i*) ਅਤੇ (*ii*)

122. ਰਾਜੇ ਅਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੰਧਾਰ 'ਚ ਲੱਭੇ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ, ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਿਪੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਸਨ ?
(*a*) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ-ਕੰਨੜ (*b*) ਗ੍ਰੀਕ - ਅਰਮੇਕ
(*c*) ਫ਼ਾਰਸੀ-ਖ਼ੋਸ਼ਠੀ (*d*) ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ-ਬ੍ਰਾਹਮੀ

123. ਰਾਜ ਸਭਾ ਦਾ ਪਦ-ਕਾਰਣੀ, ਸਭਾ-ਪਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :
(*a*) ਭਾਰਤ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ (*b*) ਭਾਰਤ ਦਾ ਉਪ-ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ
(*c*) ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ (*d*) ਸਪੀਕਰ

124. ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਹਿਤ ਅਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਸ਼ਕਤੀ, ਨਿਹਿਤ ਹੈ :
(*a*) ਸੰਘ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ 'ਚ (*b*) ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ 'ਚ
(*c*) ਰਾਜ ਪਰਿਸ਼ਦ 'ਚ
(*d*) ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨਮੰਡਲ ਦੋਵਾਂ 'ਚ

125. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਸੰਗਠਨ ਦੇ, ਕਿਹੜੇ ਸਥਾਈ ਮੈਂਬਰ ਨੇ, ਵੀਟੋ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਰ ਕੀਤੀ ?
(*a*) ਯੂ.ਐਸ.ਏ. (*b*) ਯੂ.ਐਸ.ਐਸ.ਆਰ/ਰੂਸ
(*c*) ਬਰਤਾਨੀਆ (*d*) ਫਰਾਂਸ

126. ਪੂਨਾ ਸਮਝੌਤਾ (1932) ਸੀ ....
(*a*) ਰਾਮਸੇ ਮੈਕਡੋਨਲਡ ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਮਰਥਨ 'ਚ
(*b*) ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਸੰਧੀ ਵਜੋਂ
(*c*) ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਦਾ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਾਂਝੀ ਕਾਰਵਾਈ ਯੋਜਨਾ 'ਤੇ ਦਸਤਖ਼ਤ
(*d*) ਉਪਰੋਕਤ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

127. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜਾ ਯਾਤਰੀ, ਬੋਧੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ?
(*a*) ਇਬਨੇ ਬਤੂਤਾ (*b*) ਫਾਹਿਯਾਨ
(*c*) ਹਿਊਨਸਾਂਗ (*d*) ਇਤਸਿੰਗ

128. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜਾ ਸੁਲਤਾਨ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਔੜ ਸੰਹਿਤਾ', ਔੜ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ?
(*a*) ਬਲਬਨ (*b*) ਅਲਾਉਦੀਨ ਖਿਲਜੀ
(*c*) ਫਿਰੋਜ਼ ਤੁਗ਼ਲਕ (*d*) ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਤੁਗ਼ਲਕ

129. Which of these were not depicted in the Indo–Islamic architecture because of being considered as Un-Islamic ?
(*a*) Floral deisgns (*b*) Lotus and Kalash
(*c*) Human and animal figures
(*d*) Bell motifs

130. According to the Archaeologists the earliest period was –
(*a*) Chalcolithic (*b*) Mesolithic
(*c*) Paleolithic (*d*) Neolithic

131. In the Vedic literature *Dharma* is used in the sense of –
(*a*) Duty towards one's *jati*
(*b*) Observance of rituals
(*c*) Religion to be followed
(*d*) Rules that govern individual's action in society

132. In the Rigveda the most prominently mentioned God is –
(*a*) Brahma (*b*) Vishnu
(*c*) Indra (*d*) Pashupati

133. Which of these temples is a proof that ancient Indian colonial and cultural activities extended beyond India ?
(*a*) Angkor – Vat Temple
(*b*) Kailash Temple
(*c*) Brihadiswara Temple (*d*) Gangaikanda Temple

134. The land revenue system that operated during the Mughal times was
(*a*) Batai (*b*) Jarib
(*c*) Zabti (*d*) Kankut

135. Akbar's principle of 'universal peace' was called
(*a*) Sulh-i-kul (*b*) Din-i-Ilahi
(*c*) Ibadat (*d*) None of these

136. The British East India Company's first 'Presidency' in India was
(*a*) Madras (*b*) Hugli
(*c*) Surat (*d*) Masulipatan

137. What is the difference between Indian Standard Time and Greenwich Standard Time ?
(*a*) – 4 hrs and 30 minutes
(*b*) – 5 hrs (*c*) + 5 hrs and 30 minutes
(*d*) + 6 hrs and 30 minutes

138. The only star in the solar system is the
(*a*) Moon (*b*) Comet
(*c*) Jupiter (*d*) Sun

139. The greatest problem that India faced shortly after independence was
(*a*) Acute economic stagnation and poverty
(*b*) Food crisis
(*c*) Large scale arrival of refugees from Pakistan
(*d*) All of the above

140. Which one of the following sets of conditions is necessary for good cultivation of wheat ?
(*a*) Moderate temperature and moderate rainfall
(*b*) High temperature and heavy rainfall
(*c*) High temperature and moderate rainfall
(*d*) Low temperature and low rainfall.

129. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ-ਇਸਲਾਮਿਕ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ, ਇੰਡੋ-ਇਸਲਾਮੀ ਭਵਨ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਾ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ?
(*a*) ਫੁੱਲਦਾਰ ਨਮੂਨਿਆਂ ਨੂੰ (*b*) ਕਮਲ ਅਤੇ ਕਲਸ ਨੂੰ
(*c*) ਮਾਨਵ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ
(*d*) ਘੜਿਆਲ ਨੂੰ

130. ਪੁਰਾਤਤਵ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਦਿ ਕਾਲ ਸੀ :
(*a*) ਤਾਮਰਪਾਸ਼ਾਨ (*b*) ਮੱਧਪਾਸ਼ਾਨ
(*c*) ਪੁਰਾਪਾਸ਼ਾਨ (*d*) ਨਵਪਾਸ਼ਾਨ

131. ਵੈਦਿਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ 'ਧਰਮ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਕਿਹੜੇ ਭਾਵ-ਬੋਧ 'ਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ?
(*a*) ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਤ ਪ੍ਰਤੀ ਕਰੱਤਵ ਵਜੋਂ
(*b*) ਰਸਮਾਂ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਜੋਂ
(*c*) ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ
(*d*) ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਨੇਮ ਵਜੋਂ

132. ਰਿਗਵੇਦ 'ਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਲੇਖਿਤ ਰੱਬ ਹੈ :
(*a*) ਬ੍ਰਹਮਾ (*b*) ਵਿਸ਼ਨੂੰ
(*c*) ਇੰਦਰ (*d*) ਪਸ਼ੂਪਤੀ

133. ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜਾ ਮੰਦਰ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਤੱਕ ਫੈਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ :
(*a*) ਅੰਗਕੋਰ–ਵਤ ਮੰਦਰ (*b*) ਕੈਲਾਸ਼ ਮੰਦਰ
(*c*) ਬ੍ਰਿਹਦੀਸ਼ਵਰ ਮੰਦਰ (*d*) ਗੰਗਈਕੰਦਾ ਮੰਦਰ

134. ਮੁਗ਼ਲ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲੀਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਸੀ :
(*a*) ਬਟਾਈ (*b*) ਜ਼ਰੀਬ
(*c*) ਜ਼ਬਤੀ (*d*) ਕੰਨਕੁੱਤ

135. ਅਕਬਰ ਦੇ 'ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਅਮਨ' ਦੇ ਅਕੀਦੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :
(*a*) ਸੁਲਹ–ਏ–ਕੁਲ (*b*) ਦੀਨ–ਏ–ਇਲਾਹੀ
(*c*) ਇਬਾਦਤ (*d*) ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

136. ਭਾਰਤ 'ਚ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹਾਂ-ਪ੍ਰਾਂਤ ਸੀ :
(*a*) ਮਦਰਾਸ (*b*) ਹੁਗਲੀ
(*c*) ਸੂਰਤ (*d*) ਮਸੂਲੀਪਤਨ

137. ਇੰਡੀਅਨ ਸਟੈਂਡਰਡ ਟਾਈਮ ਅਤੇ ਗਰੀਨ ਵਿੱਚ ਸਟੈਂਡਰਡ ਟਾਈਮ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਕਿੰਨਾ ਹੈ ?
(*a*) –4 ਘੰਟੇ ਅਤੇ 30 ਮਿੰਟ (*b*) –5 ਘੰਟੇ
(*c*) + 5 ਘੰਟੇ ਅਤੇ 30 ਮਿੰਟ (*d*) + 6 ਘੰਟੇ 30 ਮਿੰਟ

138. ਸੌਰ-ਮੰਡਲ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਤਾਰਾ ਹੈ :
(*a*) ਚੰਨ (*b*) ਕੇਤੂ
(*c*) ਬ੍ਰਿਹਸਪਤੀ (*d*) ਸੂਰਜ

139. ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਜਿਹੜੀ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਉਹ ਸੀ :
(*a*) ਤੀਬਰ ਆਰਥਕ ਖੜੋਤ ਅਤੇ ਗ਼ਰੀਬੀ
(*b*) ਭੋਜਨ ਸੰਕਟ
(*c*) ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦਾ ਆਉਣਾ
(*d*) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਹੀ

140. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਚੁੱਟ, ਕਣਕ ਦੀ ਵਧੀਆ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ?
(*a*) ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਅਤੇ ਔਸਤ ਮੀਂਹ
(*b*) ਵੱਧ ਤਾਪਮਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਮੀਂਹ
(*c*) ਵੱਧ ਤਾਪਮਾਨ ਅਤੇ ਔਸਤ ਮੀਂਹ
(*d*) ਘੱਟ ਤਾਪਮਾਨ ਅਤੇ ਘੱਟ ਮੀਂਹ

141. 'Logical reasoning process' in social sciences is the base of

(*a*) Statistical method (*b*) Historical method
(*c*) Comparative method (*d*) Scientific method

142. Which amongst the following is the best method to arouse curiosity in the students while teaching them Ancient Indian History ?

(*a*) Newspaper clippings (*b*) Pictures
(*c*) Visit to a Museum
(*d*) Talk by a resource person

143. After a lesson on effects of environmental pollution on our environment, the teacher asks the following questions. Which one of these questions is the most appropriate one ?

(*a*) Describe the source and types of pollution
(*b*) What measures should be adopted to eliminate pollution from the environment ?
(*c*) Suggest some concrete ways by which you will create awareness in your neighborhood about the dangers of environmental pollution
(*d*) Make a list of the object that cause environmental pollution.

144. During a group discussion in the class with regard to cultural differences prevailing in the society, the class suddenly got into a heated discussion showing social bias and prejudice. In this situation, you as a teacher would

(*a*) start giving lecture that unity in diversity is a distinct characteristic of our society
(*b*) Warm the students not to make any derogatory remarks against anyone
(*c*) Stop the discussion immediately
(*d*) Advise the students to discuss the issues dispassionately without hurting the sensitivity of any one

145. A map's legend helps us to

(*a*) Read the map's symbols correctly
(*b*) Understand the purpose of the map
(*c*) Calculate the real distance shown on the map
(*d*) Distinguish between the two tropics

146. Given the learning objectives that the teacher has set for a lesson in social science, she chooses 'discussion method' to be the best suited approach. How would she structure the 'discussion' in the beginning of the lesson ?

(*a*) Ask the students to write their reactions.
(*b*) Follow the rules of the discussion strictly
(*c*) Remind the students about the rules for respecting each other's point of view
(*d*) Provide the students a list of questions

147. The most cherished goal of social science class should be that

(*a*) Students are able to learn the academic subject matter
(*b*) A positive climate prevails in the classroom
(*c*) It accomplishes the learning of subject matter in a positive social–emotional climate
(*d*) The students behave in the classroom in a disciplined and positive manner

141. 'ਤਾਰਕਿਕ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ' ਸਮਾਜ-ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਆਧਾਰ ਹੈ :

(*a*) ਅੰਕੜਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਧੀ ਦਾ
(*b*) ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਧੀ ਦਾ (*c*) ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਧੀ ਦਾ
(*d*) ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਧੀ ਦਾ

142. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਸਮੇਂ, ਹੇਠ-ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਜਗਿਆਸਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਿਧੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ?

(*a*) ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਤਰਾਂ (*b*) ਤਸਵੀਰਾਂ
(*c*) ਅਜਾਇਬ-ਘਰ ਘੁੰਮਣਾ (*d*) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੱਗ ਰਾਹੀਂ ਭਾਸ਼ਣ

143. ਸਾਡੇ ਵਾਤਾਵਰਨ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨਕ-ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਧਿਆਪਕ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ?

(*a*) ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
(*b*) ਵਾਤਾਵਰਨ 'ਚੋਂ, ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ?
(*c*) ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਠੋਸ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿਉ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ, ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ 'ਚ ਵਾਤਾਵਰਨਕ-ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕੋ।
(*d*) ਵਾਤਾਵਰਨਕ-ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

144. ਸਮਾਜ 'ਚ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਸੰਬੰਧੀ, ਜਮਾਤ 'ਚ ਹੋ ਰਹੇ ਸਮੂਹ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਸਮੇਂ, ਜਮਾਤ ਦਾ ਰੁਖ ਇਕ ਭਖਵੀਂ ਬਹਿਸ 'ਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਚ ਸਮਾਜਕ ਧੜੇਬੰਦੀ ਅਤੇ ਪੱਖ-ਪਾਤ ਦਾ ਰੂਪ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ 'ਚ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਤੁਸੀਂ :

(*a*) ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋਗੇ ਕਿ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਿਲੱਖਣ ਗੁਣ ਹੈ।
(*b*) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿਉਗੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾ ਕਰਨ।
(*c*) ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੰਦ ਕਰਾਉਗੇ।
(*d*) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੂਰਵਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਦਿਉਗੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਸੰਵੇਦਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਏ ਬਿਨਾ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ।

145. ਨਕਸ਼ੇ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ :

(*a*) ਨਕਸ਼ੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਪੜ੍ਹਨ 'ਚ
(*b*) ਨਕਸ਼ੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣ 'ਚ
(*c*) ਨਕਸ਼ੇ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਸਲ ਫ਼ਾਸਲੇ ਨੂੰ ਮਾਪਣ 'ਚ
(*d*) ਦੋ ਊਸ਼ਣ-ਕਟੀਬੰਧੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਖਰਿਆਉਣ ਦੀ

146. ਸਮਾਜ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਪਾਠ ਲਈ, ਅਧਿਆਪਿਕਾ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ 'ਚਰਚਾ-ਵਿਧੀ' ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਸਿੱਖਣ ਵਿਧੀ ਮੰਨ ਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਠ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 'ਚ 'ਚਰਚਾ' ਦਾ ਆਰੰਭ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਗੀ ?

(*a*) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਮ ਲਿਖਣ ਲਈ ਆਖੇਗੀ।
(*b*) ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਨੇ ਨੇਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਕਰੇਗੀ।
(*c*) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਦੇਣ ਦੇ ਨੇਮਾਂ ਬਾਰੇ ਯਾਦ ਕਰਵਾਏਗੀ।
(*d*) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੂਚੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ।

147. ਸਮਾਜ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਜਮਾਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁੱਲਵਾਨ ਟੀਚਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ :

(*a*) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਕਣ।
(*b*) ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਮਾਹੌਲ ਹੋਵੇ।
(*c*) ਵਿਸ਼ੇ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਕਾਰਾਤਮਕ, ਸਮਾਜਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।
(*d*) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਮਾਤ 'ਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਤ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਢੰਗ ਦਾ ਰਵਈਆ ਅਪਣਾਉਣ।

148. The most accurate definition of social science is that

(*a*) It is knowledge obtained through a methodical study of the characteristics of the human beings in all their various aspects

(*b*) It is knowledge acquired through the study of psychology, sociology, anthropology, economics and political science

(*c*) It is a conceptual field aiming to develop the society

(*d*) None of these

149. The best means to know whether students have rightly understood the lesson on rights and duties of a citizen is when the students are able to

(*a*) Classify the rights and duties

(*b*) Compare between the rights and duties

(*c*) Signify the importance of duties over rights

(*d*) To give concrete examples how these and duties can be correctly put into practice.

150. On a project on 'water resources' the teacher should

(*a*) Make groups of students with regard to various sources of water and ask them to collect relevant material

(*b*) Give them lecture on the use of water resources

(*c*) Himself/herself provide material for discussion and further work

(*d*) Tell them about the availability of water resources in our country.

148. ਸਮਾਜ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸਟੀਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੈ :

(*a*) ਇਹ ਮਾਨਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ, ਸਮੁੱਚੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ, ਵਿਵਸਥਿਤ ਅਧਿਐਨ ਢੰਗ ਰਾਹੀਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਗਿਆਨ ਹੈ।

(*b*) ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜ-ਸ਼ਾਸਤਰ, ਮਾਨਵ-ਵਿਗਿਆਨ, ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਰਾਹੀਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਗਿਆਨ ਹੈ।

(*c*) ਅਜਿਹਾ ਸੰਕਲਪੀ ਖੇਤਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੰਤਰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(*d*) ਉਪਰੋਕਤ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

149. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਬਾਰੇ, ਪਾਠ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਜਾਣਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਿਤ ਢੰਗ, ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਮਰਥ ਹੋਣ :

(*a*) ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ 'ਚ

(*b*) ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ 'ਚ

(*c*) ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ 'ਚ

(*d*) ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਠੋਸ ਉਦਾਹਰਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ 'ਚ।

150. 'ਪਾਣੀ ਸੰਸਾਧਨ' ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈੱਕਟ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ :

(*a*) ਪਾਣੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖੇ।

(*b*) ਪਾਣੀ-ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਵੇ।

(*c*) ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਆਗਾਮੀ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਸਮੱਗਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ।

(*d*) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ, ਉਪਲਬੱਧ ਪਾਣੀ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੇ।

ANSWERS / ਉੱਤਰਮਾਲਾ

1. (*c*)	2. (*b*)	3. (*d*)	4. (*a*)	5. (*d*)	6. (*c*)	7. (*c*)	8. (*d*)	9. (*b*)	10. (*c*)
11. (*d*)	12. (*b*)	13. (*b*)	14. (*d*)	15. (*b*)	16. (*b*)	17. (*b*)	18. (*d*)	19. (*b*)	20. (*a*)
21. (*c*)	22. (*b*)	23. (*b*)	24. (*a*)	25. (*a*)	26. (*c*)	27. (*b*)	28. (*b*)	29. (*b*)	30. (*c*)
31. (*b*)	32. (*d*)	33. (*d*)	34. (*b*)	35. (*c*)	36. (*d*)	37. (*b*)	38. (*c*)	39. (*d*)	40. (*d*)
41. (*c*)	42. (*b*)	43. (*c*)	44. (*d*)	45. (*d*)	46. (*d*)	47. (*d*)	48. (*b*)	49. (*d*)	50. (*d*)
51. (*b*)	52. (*c*)	53. (*a*)	54. (*c*)	55. (*b*)	56. (*a*)	57. (*b*)	58. (*b*)	59. (*a*)	60. (*a*)
61. (*a*)	62. (*a*)	63. (*d*)	64. (*d*)	65. (*a*)	66. (*c*)	67. (*a*)	68. (*b*)	69. (*c*)	70. (*c*)
71. (*b*)	72. (*d*)	73. (*b*)	74. (*a*)	75. (*c*)	76. (*a*)	77. (*a*)	78. (*a*)	79. (*a*)	80. (*b*)
81. (*b*)	82. (*b*)	83. (*a*)	84. (*b*)	85. (*a*)	86. (*b*)	87. (*a*)	88. (*d*)	89. (*c*)	90. (*c*)
91. (*b*)	92. (*a*)	93. (*a*)	94. (*d*)	95. (*d*)	96. (*b*)	97. (*a*)	98. (*b*)	99. (*b*)	100. (*a*)
101. (*c*)	102. (*a*)	103. (*c*)	104. (*a*)	105. (*c*)	106. (*d*)	107. (*a*)	108. (*d*)	109. (*d*)	110. (*d*)
111. (*a*)	112. (*b*)	113. (*a*)	114. (*b*)	115. (*b*)	116. (*d*)	117. (*d*)	118. (*d*)	119. (*b*)	120. (*c*)
121. (*a*)	122. (*b*)	123. (*b*)	124. (*a*)	125. (*b*)	126. (*b*)	127. (*a*)	128. (*d*)	129. (*c*)	130. (*c*)
131. (*d*)	132. (*c*)	133. (*a*)	134. (*grace*)	135. (*a*)	136. (*c*)	137. (*c*)	138. (*d*)	139. (*d*)	140. (*a*)
141. (*d*)	142. (*c*)	143. (*c*)	144. (*d*)	145. (*a*)	146. (*c*)	147. (*c*)	148. (*a*)	149. (*d*)	150. (*a*)